

Prva laž.

Spisal *Mihael Levstik.*

Ivanček, če boš danes prav priden v šoli, dobiš popoldne nekaj posebno dobrega za južino!“ Tako je dejala trgovčeva gospa sinčku, ko se je zjutraj odpravljaj v šolo.

Ivanček je bil priden deček. Rad je slušal doma in v šoli. Tudi tega dne je sklenil, da bo še posebno miren in pazljiv, da zadovolji dobro mamico in dobi od nje obljubljeni dar.

Dobrega Ivančka so tudi součenci imeli prav radi. Pogosto mu je ta ali oni tovariš podaril kakšno malenkost, da bi mu naredil veselje. Tudi danes pristopi Robnikov Pepček pred ukom k Ivančku. „Na, Ivanček!“ mu veli in mu stisne oreh v roko. V tem vstopi gospod učitelj. Ivanček hitro smukne darilce v žep in se z drugimi vred pripravi k molitvi.

Pri pouku je poslušal Ivanček vselej prav pazljivo. Danes pa si je še posebno prizadeval, da mu ne uide nobena beseda gospoda učitelja. Toda hipoma mu uidejo misli k orehu v žepu. Potihoma izmuzne desno ročico s klopi in seže v žep po oreh. Zanima ga sicer, kar ravnokar pripoveduje gospod učitelj, kako se jeseni sele ljubi ptički v daljne, daljne kraje, kako težavna in nevarna jim je ta dolga pot. Ali oreh v ročici — ta mu ne da miru. Poželjenje za sladkim jedrcem premaga njegovo pazljivost. Še so sicer njegove oči uprte v gospoda učitelja, a njegove misli so že popolnoma pri orehu pod klopjo. Počasi in tiho mu izgine še druga roka pod klop. Rahlo izvleče iz žepa nožič, otiplje s prstki mesto, kjer se da vbosti med luščini v oreh, poriva počasi rezilo med oreh in jame rahlo privijati nožev roč.

„Resk!“ zahrešči luščina, in oreh je razpolovljen v Ivančkovi roki. Ta glas ni ušel tankim ušesom gospoda učitelja. Hipoma preneha v pripovedovanju. „Kdo je to naredil?“ vpraša s strogim glasom.

Ivanček se prestraši, da mu oreh in nožič padeta iz rok. Rdeč kakor kuhan rak se počasi dvigne pokonci: „Jaz, gospod učitelj.“

„Ti, Ivan? Kaj pa si imel pod klopjo?“

Preden je vprašani mogel odgovoriti, je že zaklical deček, ki je sedel zadí za njim: „Orehe je luščil!“

„Tako! To ni lepo, da ne paziš med poukom. — Stopi tjakaj za tablo za kazen! A tudi ti stopi ven, ker si tožil, ne da bi bil vprašan!“

Nekako tesno je bilo Ivančku pri srcu, ko se je po dopoldanskem pouku bližal svojemu domu. Ni zdirjal v kuhinjo k mamici, kakor je bila sicer njegova navada. Mirno je smuknil v sobo in tiho odložil svoje reči.

„Ivanček, kako da si danes tako tih?“ ga vpraša mamica, ko je pogrinjala mizo. „Ali te je morda grajal gospod učitelj, ali si bil morda celo kaznovan?“

Kakor da bi ga bila mrzla roka prijela za srčece, tako jako se je Ivanček ustrašil zavoljo tega materinega vprašanja. Če prizna, da je bil kaznovan, kako se bo žalostila mamica, ko je dosedaj zvedela vedno le to, da je bil v šoli miren in priden. Če pa reče: „Ne!“ — se zlaže in lagal še ni dosedaj. A preudarjati ni časa. Materine oči so vprašujoče uprte vanj — po kratkem molku počasi privzdigne oči in nekako boječe odgovori: „Ne, mamica, nisem bil grajan ali kaznovan!“ —

Komaj je bil izgovoril svojo prvo laž, že mu je bilo žal, silno žal, toda prepozno. Tesno mu je prihajalo v prsih, in čutil je, da mu lice rdi od sramote. Spomnil se je, kako je v šoli mnogokrat slišal, da je laž velik, velik greh. Sram ga je bilo, grozno sram, in ko so sedeli pri obedu, ni si upal niti očetu in materi niti drugim okolo mize pogledati v oči. Na mizi so se mu smehljali zabeljeni cmoki — oj, in te je imel Ivanček tako rad! Danes pa je položil žlico na mizo, komaj ko jih je bil pokusil.

Skrbna mamica je hitro opazila, da z Ivančkom nekaj ni v redu. „Ivanček, kaj ti je danes? Gotovo si nekaj bolan? Bržčas bo tako.“

„Doma ostaneš popoldne in v posteljo pojdeš,“ je pripomnil oče.

„Ne, ne, ate, mamica, nisem bolan; prosim, le pustite me v šolo — prav ničesar me ne boli. Jest pa ne morem — danes mi ne gre prav nič v slast!“

Ko so se mu končno udrle debele solze po ličecu, mu je bilo vendarle dovoljeno, da se je smel odpraviti v šolo.

Drugi domači so se razšli po svojih opravkih, samo mati je bila v sobi, ko je Ivanček odhajal v šolo. Čedalje glasneje se mu je oglašala vest. Ozrl se je med vrati na mater — že je mislil priznati svoj pregrešek in prositi odpuščanja, a zopet ga premagata sramota in strah. „Z Bogom, mamica!“ S povešeno glavico odkoraka proti šoli.

„I, kaj je neki z otrokom?“ se povprašuje mati, ko v skrbeh gleda za njim. —

* * *

„E, Ivan, kako da si se danes zakasnil? To vendar ni tvoja navada!“ ga ogovori učitelj, ko vstopi Ivanček po ravno končani molitvi v šolo.

Deček hoče v svoje opravičenje nekaj povedati, a zazdi se mu, kakor da mu drugače tako prijazen pogled njegovega dobrega učitelja danes pekoče sega v dno duše in gleda ondi ostudni madež laži. Zdi se mu, da ga vsi součenci očitajoče pogledujejo, da si vsi mislijo: „Ivanček je lažnik!“ Nemirna vest mu uklone glavo in solze mu zalijo oči.

„No, le sedi, nič ne jokaj, pa v prihodnje dohajaj pravočasno!“

Slučajno so ravno tisti dan čitali v šoli berilo: „Lažnik“. Gospod učitelj je pri tej priliki zopet govoril, kako ostudna razvada je laž, kakšna sramota za tistega, ki laže, kako postane lažnik celo — tat! Vsaka beseda je spekla skesanega Ivančka kakor sam živi ogenj, ni si upal privzdigniti glave.

Na tabli je bil predpisan rek: „Kdor laže, je malopridnež!“ — Učenci so ga morali pisati v zvezke. Ivanček je pisal že jako čedno. Danes pa se

mu je tresla roka, parkrat mu je že kanilo črnilo na zvezek, spolzela solza kesanja na beli papir, ko je moral pisati samemu sebi tako grenko obsodbo.

„Ivan, Ivan, danes pa tvoja pisava ni takšna kakor navadno,“ pravi gospod učitelj. „Zdiš se mi nekako otožen,“ nadaljuje potem, „ali si morebiti bolan?“

„Nisem, gospod učitelj!“

Vkljub temu se učitelj s tem odgovorom ni zadovoljil, ampak je lahko z glavo majaje opazoval danes precej izpremenjenega dečka.

* * *

„Glej, Ivanček, to bo dobro!“ veli mamica in mu prinese lep zlatorumen grozd, ko je po povratku iz šole tiho sedel za peč. „Vidiš, ker si bil danes v šoli miren in priden, kakor si mi povedal, sem ti izbrala posebno lep grozd. Ko pozoblješ tega, pa ti skuham še bezgovega čaja, preden ležeš v posteljo. In jutri bo moj Ivanček zopet popolnoma zdrav!“

Ljubezen in skrb zlate mamice je zadela dobrega dečka v srce. Njegova čista duša ni mogla dalje trpeti sramotnega madeža na sebi.

„O, mila mamica“, zaihti Ivanček in se spusti pred osuplo mater na kolena, „obdržite grozd, nisem ga zaslužil. Kaznujte me, ljuba mamica, samo da mi odpustite!“

„Za Boga, otrok, kaj si storil?“ zakliče prestrašena mati, ko dvigne klečeči Ivanček sklenjene roke in se mu solze vdero po licu.

„Mama, mamica, odpustite — zla — zlagal sem se vam opoldne. V šoli ni — nisem bil miren — sem bil kaznovan — sem — sem moral stati pri tabli, ker sem luščil oreh!“

Prestrašeni materi se kamen odvali od srca. „Dete moje, to pač ni bilo lepo, da nisi pazil v šoli. Še slabše pa si naredil, da si se mi nalagal. Vedi, da niso lažnivi otroci ljubi Bogu niti ljudem! Ali ker vidim, da ti je resnično žal, ti odpuščam. Le vzemi grozd, dam ti ga za plačilo, ker si svoj greh odkritosrčno priznal in se ga resnično kesaš. Toda zanaprej, Ivanček moj, ne laži nikoli več!“

Ko je zvečer tistega dne mamica kuhala večerjo, je Ivanček stal ves čas poleg nje in se je držal za krilo. Zopet in zopet ji je stiskal in poljubljal roko in ji šepetal: „O, mila, dobra moja mamica, kako rad vas imam!“

Lagal pa ni od te dobe nikoli več.

